

ZADRANI – KAVALJERI SVETOGA MARKA (XVII. STOLJEĆE)

Lovorka ČORALIĆ
Hrvatski institut za povijest u Zagrebu

UDK 949.75:929.7"16" (Venecija)
Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 22. III. 2006.

Na osnovi građe iz mletačkog Državnog arhiva (Archivio di Stato di Venezia, fond: Cancelleria inferiore: Cavalieri di San Marco, Privilegi) u uvodnom se dijelu ukratko prikazuje zastupljenost Hrvata u mletačkom viteškom redu kavaljera svetoga Marka. Središnji dio rada usmjeren je na raščlambu povelja o imenovanju zadarskih plemića mletačkim kavaljerima. Dokumenti potječu iz XVII. stoljeća, a kronološkim se slijedom obrađuju zadarski kavaljeri iz obitelji Bortolazzi, Calcina, Detrico, Fanfogna, Grisogono i Rosa. Na kraju rada donose se prijepisi povelja o imenovanju zadarskih patricija mletačkim kavaljerima.

Ključne riječi: Dalmacija, Zadar, Mletačka Republika, vojna povijest, društvena povijest, rani novi vijek, kavaljeri svetoga Marka.

Cavalieri di San Marco jedini su viteški red u povijesti Mletačke Republike. Nije poznat precizan datum njegova utemeljenja, a prvi, sigurno utvrđeni podatci o njegovu postojanju bilježe se od XV. stoljeća. Naslov kavaljera svetoga Marka stjecali su ugledni patriciji, ali i istaknuti vojni zapovjednici, diplomatski predstavnici i drugi zaslužnici, kako oni podrijetlom iz samih Mletaka, tako i oni sa sveukupnog onodobnog mletačkog državnog područja. Odlikovanje se dodjeljivalo odlukom mletačkoga Senata ili dužda. Viteško odličje, koje je dodjeljivao dužd, sadržavalo je križ od plavog pozlačena emajla koji se na rubovima račvao, s prikazom lava svetoga Marka u sredini, a nosio se oko vrata na poznatoj mletačkoj ogrlici (*manin*). Odličje koje su dodjeljivali članovi Senata sadržavalo je, osim križa, jednu bogatu ogrlicu s medaljom u čijoj se sredini nalazio lav, a na naličju natpis. U posebnim su slučajevima, ponajprije kada se radilo o najvišim odličnicima (mletačkim patricijima i obnašateljima najviših državnih dužnosti), kavaljeri svetoga Marka nosili uz ogrlicu i raskošnu togu (*vesta de zentilhuomo*) ukrašenu zlatnim

rubovima (otuda nazivani i: *Cavalieri della Stola d'oro*, *Cavalieri della Repubblica volgarmente chiamati della Stola d'oro*).¹

U prošlosti su brojni Hrvati obnašali čast kavaljera svetoga Marka te je poznavanje toga mletačkog viteškog reda, njegova ustroja i članstva, važna sastavnica u sklopu proučavanja društvene i vojne povijesti naših krajeva pod mletačkim vrhovništvom. O Hrvatima, odličnicima Reda svetoga Marka, u historiografiji se pisalo vrlo malo, najčešće u sklopu obrađivanja pojedinih sastavnica iz zavičajne povijesti nekih naših krajeva i gradova, pri razmatranju vojnih događanja na širem području istočnojadranske obale u ranom novom vijeku (ponajprije mletačko-turskih ratova) ili u sklopu podataka iz životopisa hrvatskih vojnih zaslužnika prošlih stoljeća. Zaseban rad, u kojemu bi cjelovito i pregledno bili predstavljeni hrvatski odličnici mletačkoga viteškog reda, nažalost, još nije napisan.²

Hrvati su kavaljerima svetoga Marka ponajprije bili imenovani na osnovi svojih vojnih zasluga, aktivnog i zapaženog sudjelovanja u brojnim mletačkim ratovima i bojevima diljem jadranskih i levantinskih bojišta. Hrvatski kavaljeri uglavnom su bili odvjetci uglednih dalmatinskih, bokeljskih i istarskih patricijskih obitelji (ali i kapetanskih i vojničkih, koje nisu bile plemenitoga roda), koje su naraštajima imale iznimno važnu ulogu u životu svojih matičnih sredina, a kao mletački časnici, zapovjednici kopnenih postrojbi ili ratnih galija, stekli su za Privedru Republiku goleme zasluge. Iako su podaci o njihovim vojnim uspjesima i junaštvu često zabilježeni u historiografiji, spomen njihova uvrštavanja među mletačke kavaljere obično je spomenut samo kao kratka i usputna informacija, bez podrobnije raščlambe i razjašnjenja važnosti stjecanja te časti.³

U mletačkom Državnom arhivu (*Archivio di Stato di Venezia*, dalje: ASV) pohranjen je fond nazvan *Cancelleria inferiore: Cavalieri di San Marco, Privilegi* (dalje: CI: Cavalieri). Fond je nevelika opsega i broji samo dva svežnja (označenih brojevima 174 i 175) koji sadrže povelje o imenovanju kavaljera svetoga Marka u razdoblju od 1551. do 1675. godine. U sklopu ovoga fonda, koji ne sadrži sveukupnu građu o

---

¹ Osnovne podatke o mletačkom viteškom redu sv. Marka usporedi u: Ricciotti BRATTI, I Cavalieri di San Marco, *Nuovo Archivio Veneto*, god. 8, sv. 16/1, Venezia, 1898., 321–349; Andrea DA MOSTO, *L'Archivio di Stato di Venezia*, sv. I, Roma, 1937., str. 28.

² Iscrpnije podatke o hrvatskim kavaljerima bilježi spomenuti rad R. BRATTIJA, u sklopu kojega se podrobno razmatraju vojne zasluge dobrotskih pomoraca i ratnika Ivanovića (Marka i Joze) u XVIII. stoljeću te donosi prijepis povelje o njihovu imenovanju vitezovima svetog Marka. Tragom tog rada gotovo je jedno stoljeće kasnije nastao i kratak prilog: Alberto ALBERTI, Marco Ivanovich, Cavaliere di San Marco, 1724–1756, *Scuola Dalmata dei SS. Giorgio e Trifone*, sv. 11, Venezia, 1978., str. 11–16, a u žarištu je njegova ineteresa poglavito kapetan Marko Ivanović.

³ Primjerice (podatci su na osnovu spoznaja historiografije), kao kavaljeri svetoga Marka zabilježeni su Bokelji iz plemićkog roda Bolica (Nikola, 1613., Frano Bolica Grbičić, 1616., Vicko Bolica Grbičić, 1621.), Bronza (Matija, 1726., Ivan 1730., Josip 1747.), Visković (Frane, 1703.), Ivanović (Marko, 1751., Jozo, 1756.), šibenski plemić Nikola Draganić (1660.), neretvanski serdar Nikola Nonković (1692.) i brojni drugi.

mletačkom viteškom redu i njegovim nositeljima (povelje su pohranjene i u sklopu fondova drugih mletačkih magistratura, primjerice u fondu *Senato Terra e Mar* i dr.), sadržano je oko trideset imenovanja koja se odnose na hrvatske odličnike te je stoga ova građa važan prinos poznavanju povijesti nekih naših obitelji i njihovih istaknutih odvjetaka, ali i općih, ponajprije vojnih prilika i događanja na hrvatskom uzmorju i u njegovu zaleđu u ranom novom vijeku.

Imenovanja koja se odnose na Hrvate obuhvaćaju vremensko razdoblje od 1560. do 1675. godine, a najviše ih je zabilježeno u petogodišnjem razdoblju od 1618. do 1623. godine (deset imenovanja). Zavičajnim podrijetlom hrvatskih kavaljera prednjače Zadrani (devet kavaljera) i Kotorani (pet). Više od jednog kavaljera imali su i Budva (tri) te Trogir, Poljica, Krk i Labin (svaki po dva), dočim se uz neke druge dalmatinske i istarske gradove bilježi po jedan kavaljer (Cres, Korčula, Pula, Hvar). U nekoliko je primjera bliže podrijetlo kavaljera nepoznato ili označeno isključivo regionalnom oznakom (*Istrianus*). Hrvatski kavaljeri iz spomenutih gradova ponajprije su odvjetci patricijskih obitelji, dobro poznatih i stoljećima vodećih u javnom životu matičnih sredina. Izdvajaju se, primjerice, kavaljeri iz uglednih zadarskih patricijskih obitelji: Fanfogna, Grisogono, Calcina, Detrico, Bortolazzi i Rosa; kotorski kavaljeri iz roda Bolica, Pima i Pasquali; vitezovi iz trogirskih obitelji Pace i Radoš, korčulanski Ismaeli, krčki Cikute i Cetine, budvanski Solimani, labinski Negri i dr. Njihova su imenovanja ponajprije vezana uz sudjelovanje u brojnim mletačkim ratovima (na bojištima od Furlanije do Grčke), obnašanje časničkih dužnosti (zapovjednici postrojbi, gubernaduri određenih vojnih teritorija, soprakomiti ratnih galija i dr.), osiguranje prijenosa državne pošte preko svojega područja (poglavito primjeri bokeljskih kavaljera), sudjelovanje u diplomatskim misijama, ali i uz obnašanje višegodišnje službe gradskih poklisara-oratora u Mlecima. Imenovani kavaljeri često i nisu jedini vitezovi ili odličnici iz svoje obitelji i ta se činjenica, kao i ukupan prinos pojedinih obitelji Republici svetoga Marka kroz više naraštaja, uzima u obzir pri donošenju povelje o promoviranju novog kavaljera.

Povelje (u hrvatskim primjerima najčešće iz duždeve pisarnice) o imenovanju hrvatskih kavaljera započinju potvrdnicom kojom se obznanjuje promocija novoimenovanog kavaljera, a koju potpisuje jedan od mletačkih *Cavaliera*, zadužen za objavljivanje ove odluke. Slijedi tekst povelje, u pravilu istoga datuma kao i potvrdnica, u kojoj se razjašnjavaju razlozi promoviranja određenoga pojedinca u red mletačkih vitezova. S obzirom da je u primjerima hrvatskih kavaljera ponajprije riječ o vojnim zapovjednicima, njihove su zasluge, kao i zasluge njihovih obitelji, poglavito vojne naravi, a njihova ubilježba u ovim dokumentima često nam dodatno osvjetljava pojedine sastavnice iz hrvatske vojne prošlosti. U završnom dijelu povelje, koji je opsegom nevelik i uglavnom jednoobrazan za sve kavaljere, navode se (kroz nekoliko tipiziranih rečenica) vrste privilegija koje kavaljer stječe promocijom u mletački viteški red (pravo na nošenje svećanih odora, oružja, križa, kolajne i sl.).

Prethodno navedena arhivska građa neprijeporno je dragocjen i gotovo potpuno neiskorišten izvor za proučavanje brojnih sastavnica iz povijesti istaknutih obitelji i

pojedinaца na hrvatskom uzmorju u ranom novom vijeku. Uvidom u dokumente razvidnijim postaju i neke šire onovremene vojne i političke okolnosti i događanja na užim (zavičajnim), ali i širim područjima hrvatske obale. Na posljétku, njihovim se podrobnijim istraživanjem upotpunjavaju postojeće spoznaje historiografije, koje su – kada je konkretno riječ o problematici udjela Hrvata u ovom mletačkom viteškom redu – bile do sada nepotpune.

U ovom prilogu osvrnut ću se na građu u spomenutom arhivskom fondu koja se odnosi na imenovanje Zadrana kavaljerima svetoga Marka. U uvodnom dijelu iznijet ću nekoliko općenitih napomena o udjelu Zadrana među ovim odličnicima, potom sažeto predstaviti sve raspoložive dokumente o imenovanjima (s osvrtom na postojeća saznanja historiografije o konkretnim osobama zabilježenim u poveljama o imenovanju) te na kraju donijeti cjelovite prijepise dokumenata.

Ukupan broj imenovanja Zadrana kavaljerima svetoga Marka, prema podacima iz fonda *Cancellaria inferiore: Cavalieri di San Marco, Privilegi*, iznosi devet. Imenovanja su zabilježena u vremenskom razdoblju od 1606. do 1675. godine, pri čemu se pet imenovanja odnosi na razdoblje do 1650. godine, dva su datirana u pedesete godine XVII. stoljeća, a dva u završnu četvrtinu istoga stoljeća. U tri primjera bilježimo dvostruko imenovanje (po dva imenovanja na isti datum za 1606., 1623. i 1675. godinu), a u posljednjem primjeru (1675.) riječ je o dokumentu koji sadržava imenovanje dvojice Zadrana kavaljerima svetoga Marka. U svim primjerima riječ je o odvjetcima uglednih i u zadarskoj povijesti dobro znanih plemićkih obitelji. Prednjače odvjetci obitelji Fanfogna (Fanfonja) s po tri imenovana kavaljera. Slijede Grisogoni s dva imenovanja, dočim je u primjeru obitelji Rosa, Bortolazzi, Calcina i Detrico zabilježeno po jedno imenovanje.

Razlozi, konkretni motivi imenovanja pojedinaca kavaljerima svetoga Marka, sadržani su obično u uvodnom dijelu povelje. Redovito se naglašava zasluga obitelji kojoj novoimenovani kavaljer pripada, što se – u pojedinim primjerima – i potvrđuje konkretnim navođenjem kavaljerovih predaka i njihovih prinosa Mletačkoj Republici. U primjerima imenovanja Zadrana kavaljerima svetoga Marka zanimljivo je da konkretni povodi nisu vojna služba pojedinca (iako je ona često spomenuta kada je riječ o njegovim precima), već obnašanje službe poslanika-oratora zadarske komune mletačkoj središnjici (*ambasciatori, oratori*). Poglavitno je riječ o svečanim poslanstvima koje je komuna, birajući svoje najodličnije plemiće i predstavnike gradskoga vijeća, upućivala u Mletke prilikom inauguracije novoga dužda. U tim su prigodama neki od ovih Zadrana (o čemu su sačuvana i pisana svjedočanstva) držali svečani govor kojime se pozdravljalo i slavilo imenovanje novog vrhovnika njihove zajedničke države. Vojne zasluge, posebno

---

⁴ Ovdje je potrebno napomenuti da su u nekim poveljama o imenovanju kavaljera, prilikom objašnjenja razloga imenovanja, navedeni i zaslužni pretci novoproglāšenog kavaljera, koji su također obnašali ovu prestižnu čast. Oni će podrobnije biti spomenuti pri pojedinačnoj raščlambi svakog primjera.

naglašene kroz višestoljetnu odanost kavaljerovih predaka (koji su i sami nerijetko bili odlikovani istom čašću) Privrednoj Republici, u konkretnim su primjerima zadarskih kavaljera iz XVII. stoljeća spomenute u manjem broju primjera. S obzirom da je većina zadarskih novoimenovanih kavaljera ovu čast stekla na osnovi poslaničke službe u Mlecima, ponajprije pri ustoličenju duždeva, većinu ovih povelja objavio je upravo sam dužd (iako to u svim dokumentima nije uvijek izravno navedeno).

Tekst povelje odlikovanih Zadrana ne razlikuje se od sadržaja, strukture i stila drugih onovremenih i jednakovrsnih dokumenata. Spis redovito započinje potvrđnicom o imenovanju, a zatim slijedi opsežniji tekst same povelje koju dodjeljuju dužd ili Senat. Povelja sadrži uobičajene formulacije, a u završnom se dijelu, kako je prethodno navedeno, bilježe vrste privilegija i počasti koje kavaljer stječe promocijom u taj mletački viteški red.

U nastavku priloga kronološkim ću slijedom sažeto obraditi sve raspoložive dokumente – povelje o promociji zadarskih plemića u kavaljere svetoga Marka.

Istoga su nadnevka (20. XI. 1606.) povelje kojima se kavaljerima svetoga Marka imanuju zadarski plemići Mihovil Rosa i Antun Bortolazzi.⁵ Za obojicu je objavljena i istovjetna potvrđnica (koju potpisuje mletački *Cavalier* Zuanne Battista Carnevalli),⁶ ali je temeljni tekst povelje objavljen zasebno za svakog od ova dva novoimenovana viteza. U oba primjera zadarski su uglednici stekli mletački viteški naslov kao odabrani poslanici (*ambasciatori*) zadarske komune Mlecima, prilikom svečanog ustoličenja dužda Leonadra Donà (Leonardo Donato), izabranog 10. siječnja 1606.⁷ U tekstu povelje ističu se i zasluge njihovih predaka (*sua casa, suoi maggiori*), ali imena drugih zaslužnika iz obitelji Rosa i Bortolazzi nisu zasebno navedena. Nadalje, za Mihovila Rosu izrijeком se navode njegovi dugogodišnji prinosi Republici *in diuersi carichi*, posebice njegove vojne vještine iskazane tijekom ratova (*alle guerre esterne*).⁸ Vojne zasluge spomenute su i u povelji koji stječe Antun Bortolazzi, a posebice se ističe njegova uloga soprakomita zadarske ratne galije.⁹

---

⁵ ASV, CI: Cavalieri, b. 174, str. 246–247, 249.

⁶ Katkada zabilježen i kao Zuanne Antonio (Zanantonio) Carnovalli.

⁷ Leonardo Donà, mletački dužd od 1606. do 1612. godine; Usporedi: A. DA MOSTO, *I dogi di Venezia*, Firenze – Milano, 2003., str. 322–331.

⁸ Zadarski plemić Mihovil Rosa u mletačkoj je vojnoj službi obnašao čast pukovnika. Zapažen je sudionik mletačkih ratova protiv Osmanlija, a ratovao je i na području Lombardije. Umro je u Zadru u 94. godini i pokopan u crkvi sv. Dominika. Iz njegove su obitelji znameniti ratnici bili i Julije, koji je na svoj trošak naoružao jednu galiju za rat protiv Osmanlija, te Frane (1572.), također sudionik u mletačkim pomorskim ratovima na Jadranu i Levantu. Usporedi: Giuseppe SABALICH, *Huomeni d'arme di Dalmazia*, Zara 1909., str. 18; Roman JELIĆ, Stanovništvo Zadra u drugoj polovici XVI. i početkom XVII. stoljeća gledano kroz matice vjenčanih, *Starine JAZU*, sv. 49, Zagreb 1959., str. 430.

⁹ Antun Bortolazzi (Bertolacci, Bartolacci) umro je u Zadru 1635. godine. Ugledni zadarski kanonik Julije Zaccaria sastavio mu je iste godine posmrtno slovo (*In funere dom. Antonii Bartolacci nobilis Jadrensis ac divo Marci equitis praestantissimi, oratio habita Jadae in aede sanctae Mariae anno 1635*). Usporedi: R.

Na kraju povelja ustaljenim se navodima potvrđuju sva prava i privilegije koje činom uvrštavanja među mletačke kavaljere stječu ovi ugledni zadarski plemići.

Iz 1619. godine potječe povelja na latinskom jeziku kojom se u red mletačkih kavaljera promovira Zadrani Jakov Grisogono.¹⁰ Povelju objavljuje dužd Antonio Priuli, a uz uobičajeno navođenje zasluga obitelji Grisogono za Republiku, kao motiv uvrštavanja Jakova među kavaljere navode se njegova poslanička služba i govori koje je u ime zadarske komune održao u čast inauguracije mletačkih duždeva.¹¹ Jakov je nazočio i ustoličenju dužda Francesca Contarinija 1623. godine (govor je tiskan u Mlecima iduće godine), kada je među zadarskim poslanicima bio i njegov rođak Ivan Grisogono. Koncem iste godine Ivan se, dukulom dužda F. Contarinija,¹² također promovira u red vitezova svetoga Marka, a kao u Jakovljevom primjeru, i ovdje se naglašavaju neprijeporne zasluge obitelji Grisogono te Ivanova poslanička služba u vrijeme svečanog čina izbora i ustoličenja novoga dužda.¹³

Imenovanje Ivana Grisogona kavaljerom svetoga Marka zbilo se 10. XII. 1623. godine. Istoga dana, ali u odvojenom imenovanju i zasebno napisanoj povelji, tu prestižnu čast stječe i zadarski plemić Jeronim Fanfogna.¹⁴ Povelja također sadrži i priznanicu koju potpisuje kavaljer Zuanne Carnovalli (Carnevalli). U tekstu povelje koju Jeronimu dodjeljuje dužd Francesco Contarini, navodi se, kao i u primjeru Ivana Grisogona, zasluga zadarskog plemića koji je bio jedan od *ambasciatori della Magnifica et fidelissima Citta di Zara* prilikom njegova svečanog ustoličenja. Ostatak teksta duždeva povelje nalikuje drugim istovrsnim dokumentima, a prava i časti koju stječe upravo imenovani kavaljer Jeronim Fanfogna, istovjetni su kao i u primjerima drugih, prethodno spomenutih zadarskih kavaljera.¹⁵

JELIĆ, nav. dj., str. 372; *Hrvatski biografski leksikon* (dalje: HBL), sv. II, Zagreb, 1989., str. 174 (tekst: Jelena KOLUMBIĆ i Tatjana RADAUŠ).

¹⁰ ASV, CI: Cavalieri, b. 174, str. 487–487.

¹¹ Jakov Grisogono bio je zadarski poslanik i govornik pri inauguraciji mletačkih duždeva Antonija Priulija 1618.–1623. (*Oratione*, Venezia, 1619.) i Francesca Contarinija, 1623.–1624. (*Orazione*, Venezia, 1624.). Dužd Giovanni Corner I. (1625.–1629.) imenovao ga je 1629. guvernerom Nina; Usporedi: HBL, sv. V, Zagreb 2002., str. 208 (tekst: Serdo DOKOZA NIKPALJ i T. RADAUŠ); Giuseppe VALENTINELLI, *Bibliografia della Dalmazia e del Montenegro*, Zagabria, 1855., str. 101.

¹² ASV, CI: Cavalieri, b. 174, str. 583–584.

¹³ O Ivanu Grisogonu nemamo podrobnijih saznanja u historiografiji. Vjerojatno je riječ o doktoru prava, zabilježenom u popisu zadarskog stanovništva 1608. godine. Godine 1616. Ivan Grisogono bilježi se kao državni odvjetnik za Dalmaciju (*avvocato fiscale per la Dalmazia*). Usporedi: HBL, sv. V, Zagreb 2002., str. 208 (tekst: S. DOKOZA NIKPALJ i T. RADAUŠ).

¹⁴ ASV, CI: Cavalieri, b. 174, str. 577–578.

¹⁵ Kratak podatak o Jeronimu Fanfogni (napomena da je umro u Zadru 1649. godine) nalazimo u djelu: Carl Georg Friedrich HEYER VON ROSENFELD, *Der Adel des Königreichs Dalmatien*, Nürnberg, 1873., str. 42; Pod imenom Jerko (sin Frane) bilježi se sažetom napomenom i u radu: Ivan DANILO, *Obitelj zadarska de Fanfogna, Narodni koledar*, god. VIII, Zadar, 1870., str. 140.

S obzirom na prethodne povelje, podacima o zaslugama članova obitelji zasigurno je najsadržajnija dukala koja se 1652. godine dodjeljuje zadarskom plemiću Petru Detricu. Uz kratak i tipiziran tekst priznanice, u povelji se posebno bilježe zasluge odvjetaka roda Detrico. Izrijekom se navodi kako vjernost i pregnuća te obitelji za Mletačku Republiku datiraju još od 1414. godine, otkada traju u neprekinutom kontinuitetu, a kao zaslužnici unutar obitelji navode se: Šimun (također kavaljer, zaslužan za mletačko osvajanje Trogira i prvi upravitelj toga grada),¹⁶ soprakomit zadarske ratne galije Grgur,¹⁷ za obranu Republike u doba rata Cambrajske lige (osnovane 1508. godine) posebno zaslužan Zoilo,¹⁸ soprakomit Ivan (sudionik brojnih okršaja na Jadranu i Levantu)¹⁹ te *Governatori et Capitani de caualli* Ivan Krstitelj, Valerije, Lujo (Alvise)²⁰

---

¹⁶ Zasluge obitelji Detrico za Mletačku Republiku od 1414. vezuju se uz Šimuna (umro oko 1448.), jednog od najpoznatijih članova te obitelji. U izvorima se Šimun spominje od 1386. godine. Bio je *iudex examinador* (1394., 1398.), zakupnik tridesetnine i činovnik za sol (1395.). Više je puta obnašao čast zadarskog rektora (1396., 1397., 1399. i 1408.). Godine 1397. izaslanik je kralju Žigmundu u Knin; a 1399. i 1405. godine biran je u zadarsko Tajno vijeće. Jedan je od zadarskih plemića koji su 24. XI. 1398. bili nazočni pri dolasku austrijskog nadvojvode Albrehta IV. u Zadar, a u kolovozu 1402. među onima koji su Alvisea Aldemarisca, namjesnika Ladislava Napuljskog u Ugarskoj i Hrvatskoj, svečano uveli u grad. U jesen iste godine sudjelovao je u opsadi Vrane. Kralj Ladislav Napuljski podijelio mu je naslov viteza (*miles*). Godine 1409. bio je među zadarskim plemićima koji su nastojali oko uspostave mletačke uprave u gradu i među prvima koji su iste godine (15. IX.) dobili mletačko građansko pravo. Mletačka Republika nagradila ga je za vjernost 23. III. 1414. stalnim godišnjim prihodom, koji su od tada dobivali i njegovi potomci. Godine 1420., nakon uvođenja mletačke vlasti u Trogiru (22. VI.), prati generalnog kapetana Mletačke Republike u Dalmaciji Pietra Loredana, koji je galijom doplovio pred Trogir. Tu je Šimun svjedok pri sklapanju sporazuma između kneza Ivaniša Nelipčića i Loredana (25. VI.). Loredan ga je iste godine (29. VI.) imenovao trogirskim knezom. Godine 1422. izaslanik je Zadra u Mletke s ciljem da ishodi dopuštenje za slobodno trgovanje. Tijekom života stekao je znatan zemljišni posjed (oko 550 hektara). Godine 1448. spominje se kao pokojan. Usporedi: Pavao ANDREIS, *Povijest grada Trogira*, sv. I, Split, 1977. (preveo i uredio V. Rismondo), str. 156, 160, 163, 342; Nada KLAIĆ, *Trogir u srednjem vijeku*, knj. II., sv. 1. (*Javni život grada i njegovih ljudi*), Trogir 1985., str. 367; N. KLAIĆ – Ivo PETRICIOLI, *Zadar u srednjem vijeku (Prošlost Zadra II)*, Zadar, 1976., str. 365, 369; Tomislav RAUKAR – I. PETRICIOLI – Franjo ŠVELEC – Šime PERIČIĆ, *Zadar pod mletačkom upravom (Prošlost Zadra III)*, Zadar, 1987., str. 41, 76, 136; Jelena KOLUMBIĆ, Grbovi zadarskih plemićkih obitelji, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, sv. 47, Zagreb – Zadar, 2005., str. 59; Usporedi i tekst T. RADAUŠ i Josip VRANDEČIĆ u HBL, sv. III, Zagreb, 1993., str. 338.

¹⁷ Grgur Detrico vjerojatno je Šimunov sin. Godine 1441. spominje se kao prokurator samostana benediktinki Sv. Marije u Zadru. Između 1443. i 1474. godine je 20 puta knežev savjetnik. Godine 1469. sudjeluje u pregovorima između Mletačke Republike i Hrvatske u svezi graničnih prijevora. Usporedi: HBL, sv. III, Zagreb 1993., str. 338 (tekst: T. RADAUŠ i J. VRANDEČIĆ); J. KOLUMBIĆ, nav. dj., str. 59.

¹⁸ Zoilo je vjerojatno sin soprakomita Grgura. Godine 1510., tijekom rata Cambrajske lige, predao je mletačkoj vladi 200 dukata za gradnju utvrda u Padovi. Taj je čin zabilježio talijanski humanist i kardinal Pietro BEMBO u svojem djelu *Istorie Veneziane*, Venezia, 1747., str. 525, nazivajući ga *uomo amatissimo della Repubblica*; Usporedi tekst T. RADAUŠ i J. VRANDEČIĆ u HBL, sv. III, Zagreb, 1993., str. 339.

¹⁹ Ivan je drugi Grgurov sin. Soprakomit je zadarske galije 1473., 1502.–1504. godine. U vrijeme rata za Cambrajsku ligu zapovjednik je hrvatskoga konjaništva u mletačkoj vojsci (1509.); hrvatskim konjaništvom zapovijeda i u ratu s Osmanlijama na zadarskom području 1513.–1514. godine. Bio je načelnik Ancone, kako je zabilježeno na njegovoj nadgrobnoj ploči u obiteljskoj kapeli u crkvi Sv. Frane u Zadru. Usporedi:

i Grgur Detrico²¹. Uzevši u obzir sve navedene zasluge, iskazane tijekom više stoljeća, naslovom kavaljera svetoga Marka promovira se Mlecima “prevjerni” Petar Detrico, doktor prava²², *uero, et legitimo descendente di questa benemerita famiglia*. Njemu se, kao i drugim imenovanim kavaljerima, potvrđuju sva prava i časti koje pripadaju nosiocima tog uglednog mletačkog viteškog reda.

Brojne podatke o uglednim članovima obitelji novoproglašenog kavaljera bilježi i povelja kojom se u red mletačkih vitezova uvrštava Zadrani Petar Fanfogna.²³ Povelja (koju posjedujemo u nepotpunom obliku, nedostaje završni dio) datirana je u 1655. godinu. Riječ je o razdoblju trajanja Kandijskoga rata (1645.–1669.), kada su, upravo zbog znatnog udjela i zasluga, brojni Hrvati bili uvrštavani među mletačke kavaljere. Privrženost obitelji Fanfogna Mletačkoj Republici smješta povelja upućena Petru Fanfogni čak u 1409. godinu, kada su odvjetcu ove obitelji, tada istaknuti članovi zadarskog gradskog vijeća, djelovali u pravcu priznanja mletačkog vrhovništva. Među 12 zadarskih plemića koji su tada, u ime grada Zadra i njegova čelništva, boravili u izaslanstvu u Mlecima, bio je i Petrov predak (također kavaljer), zabilježen u povelji (Šimun Antun ili Šimun Macin).²⁴ Nadalje, povelja bilježi i druge istaknute odvjette obitelji Fanfogna, ponajprije one koji su svojim vojnim djelovanjem stekli nemale zasluge za Republiku svetoga Marka. Izrijeком se spominju soprakomit Jeronim (o kojemu nemamo konkretnih pouzdanih podataka u historiografiji), kavaljer Frane (sudionik mletačko-turskih ratova u XVI. stoljeću),²⁵ poručnik Karlo te Petrov otac

---

G. SABALICH, La Dalmazia guerriera, *Archivio storico per la Dalmazia*, anno III, vol. V, fasc. 30, Roma, 1928., str. 15; HBL, sv. III., Zagreb, 1993., str. 338 (tekst: T. RADAUŠ i J. VRANDEČIĆ); J. KOLUMBIĆ, nav. dj., str. 59.

²⁰ Lujo (Alvise) Detrico (umro 1638.). Oko 1625. bilježi se kao guvernadur, vjerojatno zadarskog kopnenog područja. Umro je na Kreti. Usporedi: T. RAUKAR – I. PETRICIOLI – F. ŠVELEC – Š. PERIČIĆ, nav. dj., str. 383; HBL, sv. III., Zagreb, 1993., str. 339 (tekst: T. RADAUŠ i J. VRANDEČIĆ).

²¹ Grgur je sin Luje Detrica. U vrijeme Kandijskog rata jedan je od najistaknutijih vojnih zapovjednika na zadarskoj bojišnici. Godine 1645. imenovan je zapovjednikom utvrde u Skradinu, a 1648. sudjeluje u osvajanju Klisa. Godine 1655. providur je Makarske, a 1670. jedan je od pregovarača pri razgraničenju između Osmanlija i Mlečana u Dalmaciji. Godine 1671. imenovan je zapovjednikom konjaništva na zadarskom području; Usporedi: Franjo DIFNIK, *Povijest Kandijskog rata u Dalmaciji* (preveli: S. i D. Kečkemet), Split, 1986., str. 83, 99, 186, 188, 238, 302–307, 309–310, 314–318, 320–322, 324–325, 328; Boško DESNICA, *Istorija kotarskih uskoka*, sv. I, (1646.–1684.), Beograd, 1950., str. 156, 159, 186, 188, 193, 206, 208; Marko JAČOV, *Le guerre Veneto-Turche del XVII secolo in Dalmazia, Atti e memorie della Società Dalmata di storia patria*, sv. XX., Venezia, 1991., str. 25, 74, 77, 117; J. KOLUMBIĆ, nav. dj., str. 60; HBL, sv. III., Zagreb, 1993., str. 339 (tekst: T. RADAUŠ i J. VRANDEČIĆ).

²² O Petru Detricu gotovo da nemamo saznanja u historiografiji. Kao student prava u Padovi bilježi se 1611. godine. Usporedi: Michele Pietro GHEZZO, *I Dalmati all'Università di Padova dagli atti dei gradi accademici 1601–1800, Atti e memorie della Società Dalmata di storia patria*, sv. XXI., Venezia, 1992., str. 18, 35.

²³ ASV, CI: Cavalieri, b. 174, str. 184–185.

²⁴ Usporedi odrednicu u HBL, sv. IV, Zagreb, 1998., str. 131 (tekst: S. DOKOZA NIKPALJ).

²⁵ Frane Fanfogna, kavaljer svetoga Marka, obnašao je u mletačkoj vojnoj službi čin satnika. O svojem je trošku dvama brodovima Mlečanima prevezao topove u Obrovac, a na osmanlijskom je području

Jeronim,²⁶ također mletački kavaljer. Za samoga Petra navode se ukratko njegovi prinosi mletačkim vojnim uspjesima u aktualnom, Kandijskom ratu (tijekom kojega je predvodio domaće postrojbe), kao i opća nastojanja i zasluge pri obnašanju javnih službi.²⁷ Kako tekst povelje o imenovanju Petra Fanfogne mletačkim kavaljerom nije sačuvan u cijelosti, nije nam poznat njegov završetak, ali – s obzirom na uvid u ostale istovrsne spise – vjerujemo da se bitnije ne razlikuje te da je ovaj ugledni odvjetak obitelji Fanfogna stekao iste povlastice i časti poput drugih svojih sunarodnjaka, kavaljera svetoga Marka.

Završna dva imenovanja Zadrana kavaljerima svetoga Marka, sadržana u spomenutom arhivskom fondu, datirana su istoga datuma (10. VIII. 1675.) i nalaze se u istom dokumentu.²⁸ To je ujedno i jedini primjer da su dva imenovanja navedena zajedno, a ne kroz zasebne povelje. Riječ je o imenovanju kavaljerima zadarskih plemića Grgura Calcine (Calzina)²⁹ i Frane Fanfogne,³⁰ zadarskih poslanika-oratora pri svečanoj inauguraciji mletačkoga dužda Nicolò Sagreda (1675.–1676.). Obojica zadarskih uglednika navedena su zbirno kao *Ambasciatori della Magnifica e Fidelissima Città di Zara* te im se – uzimajući u obzir i njihove osobne zasluge, kao i pregnuća njihovih znamenitih obitelji – duždevom dukalom dodjeljuje mletački viteški naslov.

***

Izvorna arhivska građa, pohranjena u središnjoj mletačkoj državnoj pismohrani, u svojim brojnim fondovima i zbirkama čuva raznovrsna i do sada ni približno dovoljno istražena vrela o hrvatskoj društvenoj i vojnoj povijesti. Građa uporabljena u ovom radu dio je fonda mletačke magistrature *Cancellaria inferiore* i odnosi se na imenovanje Hrvata mletačkim vitezovima – kavaljerima svetoga Marka. Zadrani, kao najčešće zastupljeni (prema pokazateljima iz ovoga fonda) hrvatski kavaljeri svetoga Marka, istraživačka su tema koja zavrjeđuje poseban osvrt. Stoga sam u ovom prilogu, tragom

---

organizirao špijunsku službu (I. DANILO, nav. dj., str. 137–140; HBL, sv. IV, Zagreb, 1998., str. 131, tekst: (S. DOKOZA NIKPALJ)).

²⁶ I. DANILO, nav. dj., str. 140.

²⁷ Prema podatcima u navedenom djelu: C. G. F. HEYER VON ROSENFELD (str. 42), Petar je rođen 1619., a umro je 1663. godine. Prema ostalim saznanjima historiografije, djelovao je kao sudac – egzaminator zadarske općine te kao službeni mletački tumač za hrvatski jezik. Usporedi: I. DANILO, nav. dj., str. 140; B. DESNICA, nav. dj., str. 65; Vladislav CVITANOVIĆ, Prilog poznavanju kulturne povijesti na zadarskom području (glagoljica), *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, sv. X., Zadar, 1963., str. 335.

²⁸ ASV, CI: Cavalieri, b. 174, str. 373–373°.

²⁹ Grgur Calcina doktor je prava (1646.). Godine 1660. bilježi se kao knežev savjetnik, potom kao fiskalni odvjjetnik (1664.) te kao predstojnik zadarske komore (od 1670.). Usporedi: HBL, sv. II, Zagreb 1989., str. 559 (tekst: Vjekoslav MAŠTROVIĆ); J. KOLUMBIĆ, nav. dj., str. 40.

³⁰ Frane Fanfogna (1628.–1701.) vjerojatno je brat prije spomenutog kavaljera Petra. Obnašao je i čast zapovjednika zadarske ratne galije. Dukalom od 8. X. 1689. stekao je i naslov “conte veneto”. Usporedi: C. G. F. HEYER VON ROSENFELD, nav. dj., str. 42; I. DANILO, nav. dj., str. 140; J. KOLUMBIĆ, nav. dj., str. 95; HBL, sv. IV, Zagreb, 1998., str. 131 (tekst: S. DOKOZA NIKPALJ).

spomenute arhivske građe, središnje istraživačko zanimanje usmjerila na raščlambu dokumenata, odnosno povelja o imenovanju devetorice zadarskih patricija mletačkim viteškim odličnicima. Riječ je o odvjetcima uglednih zadarskih patricijskih rodova: Bortolazzi, Calcina, Detrico, Fanfogna, Grisogono i Rosa, koje su kroz prošlost Zadra imale iznimno važnu ulogu u svim sastavnicama javnog života svoga grada, ali i Dalmacije u cjelini. Istraživanje ovih dokumenata potvrđuje nam važnost zadarskih obitelji i njihovih zaslužnih odvjetaka u sustavu mletačke vlasti i uprave u Dalmaciji, njihova pregnuća i prinose u vojnim događanjima koja su zahvaćala i mnogo šira područja od hrvatskoga uzmorja te nam, na poslijetku, pruža nove i nepoznate informacije o povijesti naših krajeva i gradova u kasnom srednjem i ranom novom vijeku. Na kraju, ovaj rad teži upozoriti na potrebitost sustavnog istraživanja raznovrsnih arhivskih fondova i zbirki u mletačkim pismohranama, neprijeporno prevažnih za proučavanje povijesti Dalmacije, dalmatinskih gradova te njihovih znamenitih obitelji i pojedinaca.

PRILOG 1:

Prijepis povelje o imenovanju zadarskog patricija Mihovila Rose kavaljerom svetoga Marka (ASV, CI: Cavalieri, b. 174, str. 246–247; 20. XI. 1606.)

1606 adi 20. Nouembrio

Facio fede io Giouanni Batista Carneulli Cauallier di Sua Serenita sicome el Serenissimo Principe Domino Leonardo Donato a fato Cauallier il Signor Antonio Bertolacci et il Signor Capitano Michiel Roza inbasciati de la magnifica Cita de Zara in pieno Colegio.

1606 20. Nouembrio

La Repubblica nostra ha in ogni tempo dimostrato quanto uolentieri conferisce qualche preclara dignita nelli suoi fidelissimi sudditi, et particolarmente in quelli, che in ogni tempo se l'hanno meritato et per propria uirtù, et per meriti di suoi maggiori fra quali è Domino Michiel Rosa uno de ambasciatori della magnifica Comunita di Zara, uenuti a rallegrarsi dell'assuntione nostra al Principato, sugetto et per la propria uirtù et per li meriti della sua casa, molto ben degno d'esser recognoseruto per hauer anco seruitio la Signoria Nostra longo corso d'anni in diuersi carichi, et anco per l'attitudine, et esperienza sua nelle cose militari, aquistata alle guerre esterne, che lo rende in ogni tempo frutuossissimo alla Repubblica nostra, la onde in testimonio, che egli ci sia sommamente caro l'habbiamo hoggi nel Collegio nostro creato Cauallier, et honorato di quella dignita, che à grado tale si conuiene, seruati gli'ordini et solenita, che in simili creationi si sogliono osseruare, dandoli auctorita di portar la cintura, la spada, l'armi, li spironi, le uesti, et tutti gli altri ornamenti militari et appresso di godere tutti gli honori, giuriditioni, liberta, et priuilegi, che appartengono alla uera militia, et alla dignita di Caualliero, in fede delle quali cose habbiamo uoluto, che le siano fatte le presenti, et munito del nostro solito sigillo.

PRILOG 2:

Prijepis povelje o imenovanju zadarskog patricija Antuna Bortolazzija kavaljerom svetoga Marka (ASV, CI: Cavalieri, b. 174, str. 246, 249; 20. XI. 1606.)

1606 adi 20. Nouembrio

Facio fede io Giouanni Batista Carneulli Cauallier di Sua Serenita sicome el Serenissimo Principe Domino Leonardo Donato a fato Cauallier il Signor Antonio Bertolacci et il Signor Capitano Michiel Roza inbasciati de la magnifica Cita de Zara in pieno Colegio.

1606, 20. Nouembrio

Essendo sempre proprio, et particular instituto della Repubblica nostra di riconoscerli sui fedelissimi sudditi con qualche preclara dignità, perche gli sia un eccitamento a ben seruirlo quando sono ricerchati; però cognoscendo noi Domino Antonio Bertolacci uno delli ambascatori della magnifica Città di Zara, uenuti a rallegrarsi della nostra assunzione al Principato, soggetto d'honorate qualita per la propria uirtù, et per il merito di suoi maggiori, che in ogni tempo, si sono mostrati prontissimi ad impiegarli in seruitio nostro delle pubbliche occorenze, come tutta uia esso Domino Antonio Bertolacci fa, essendo stato anco creato sopracomitto di questa Citta, l'habbiamo uolentieri hoggi nel Collegio nostro creato Caualliero, et honorato di quella dignita, che à grado tale si conuiene seruati gli ordini, et solenita, che in simili creationi si sogliono osseruare dandoli autorita di portar la cintura, la spada, l'armi, li spironi, le uesti, et tutti gli altri ornamenti militari, et appresso di godere tutti gli honori, giurisditioni, liberta, et priuileggi, che appartengono alla uera militia, et alla dignita di Caualliero in fede delle quali cose, habbiamo uoluto che li siano fatte le presente, et munite del nostro sigillo.

PRILOG 3:

Prijepis povelje o imenovanju zadarskog patricija Jakova Grisogona kavaljerom svetoga Marka (ASV, CI: Cavalieri, b. 174, str. 487–487'; 24. VIII. 1619.)

Antonius Priolo Dei gratia Dux Venetiarum. Ad perpetuum rei memoriam. Vniuersis, et singulis tam Principibus, quam amicis et fidelibus salutem, et sincerem dilectionis affectum. Ex omni benefitiorum, quod in clarum quemque virum a nobis conferi solet, nullum est quo magis nobis ipsis satisfacimus, quam cum viros uirtute prestantes, ac generis nobilitate florentes liberalitate aliqua, nostreque in eos egregie uoluntatis testimonio deuincimus. Quare cum ad nos in pleno Collegio nostro una cum Consiliariis, et omnium ordinum patribus sedentes nobilissimo cętu viroꝝ comitatus solemniter accessisset Magnificus Dominus Jacobus Chrissogonus Hieronimi filius orator pro fidelissima, et dilectissima nostra Ciuitate Jadre, et cum gratulatorium offitium nobis nomine ipsius fidelissime Ciuitatis causa nostre electionis ad Reipublice fastigium disertissima, atque ornatissima oratione protulisset, itemque fidem perpetua et debitam obseruantiam omnium illorum subditorum, ut par est, in nos, nostrumque Dominium uiuę uocis oraculo testificatus esset, decreuimus eum aliquo insigni honore,

munereque prosequi, et honestare, quod et suę ipsius uirtuti equum, atque etiam Chrissogonorum familię nobilissimę, et de Republica benemerite condignum esse uideretur, quapropter hodie in pędicto Collegio nostro publicę audientes, assistentibus nobis Consiliariis, et patribus memoratis, seruatis solemnitatibus, et solitis cęremoniis in nobilissima Illustrissimorum virorum corona, antescriptum Dominum Jacobum Chrissogonum oratorem equestri dignitate gratiose ornauius, ut pro uirtutis illius splendore, eques aureatus Diui Marci Euangelistę Protectoris nostri in posterum appelletur, ab omnibusque pro equite clarissimo habeatur, liceatur ei equestrem crucem auream, ense aureum, uestes rubeas, zonam, calcaria aurea, ceteraque omnia militaria, et equestria ornamenta undique perpetuo gestare, atque deferre, ac denique frui omnibus honoribus, dignitatibus, pęminentiiis, libertatibus, indultis, iurisdictionibus, et priuilegiis ad ueram militiam, et equestrem gradum spectantibus et pertinentibus. In quorum omnium, et singulorum fidem, robor et testimonium has nostras litteras patentes in forma solita priuilegii fieri, et bulla nostra aurea pendente muniri iussimus.

Datum Venetiis in nostro Ducali Palatio, die 24 Augusti, indictione 3^a, 1619
Ioannes Girardus sacretarius.

PRILOG 4:

Prijepis povelje o imenovanju zadarskog patricija Ivana Grisogona kavaljerom svetoga Marka (ASV, CI: Cavalieri, b. 174, str. 583–584; 10. XII. 1623.)

1623 adi X. Decembrio

Facio fede io Zanantonio Carnoualli Cauallier del Serenissimo Principe sicome Il Serenissimo Principe Domino Domino Francesco Contta (!)³¹ delle di Uenetia (!) afatto Cauallier in pieno Collegio Il molto illustre Signor Zuane Grissogono nepotte delli Signori ambasciatori di Zara alla pressenzia de tutta la Serenissima Signoria et tutto il Collegio con laudation degli illustri Signori ambasciatori uene attuor licenzia della ambassiaria.

Io Zanantonio Carnoualli Cauallier sopraditto ofatto la presentte fede di mia mano giusto al ordinario.

Francesco Contareno etc. Vniuersis, et singulis

Ad perpetuum Rei memoriam. Presens priuilegium inspecturis notum esse uolumus, come mostri noi dalle degne, et honorate conditioni di Domino Giouanni Grisogono Nobile della Città nostra di Zara, uenuto ultimamente colli ambasciatori di essa Città a rallegrarsi con noi delle assunzione nostra al Principato, et dalle degni operationi fatte in seruitio della Republica nostra dalla sua benemerita famiglia in diuersi tempi, et occassioni, lo habbiamo in segno della nostra buona dispositione uerso la sua persona per ... la sua casa con alcun segno di honore, creato Caualliero, con adendogli tutti li priuileggi, preminenze, honori, liberta, et giurisdizioni, che sono proprii di tale grado, potendo usare le ueste, portare l'armi, et tutti gli altri ornamenti militari

---

³¹ Riječ je o duždu Francescu Contariniju (1623.–1624.).

come fanno gli altri Cauallieri di honor, in segno di che habbiamo ordinato, che gli sia fatto il presente nostro priuileggio munito col nostro solito sigillo a memoria di posterì.

Date in nostro Ducali Palatio. Die X Decembris, Indictione VII, MDCXXIII

PRILOG 5:

Prijepis povelje o imenovanju zadarskog patricija Jeronima Fanfogne kavaljerom svetoga Marka (ASV, CI: Cavalieri, b. 174, str. 577–578; 10. XII. 1623.)

1623 adi diesse, Decembro

Facio fede io Zanantonio Carnoualli Cauallier del Serenissimo Prencipe sicome sua Serenità afatto Cauallier in plleno Collegio il molto Ilustre Signor Gierollimo Fanfogna uno delli gentillomini che conpagiaua li anbasciatori di Zara et lo fece Caualliere in plleno Collegio alla presenza di molti Senatori et Cauallieri.

Io Zanantonio Carnoualli Cauallier sopra detto ofatto la presente fede giusto all'ordinario.

Ad perpetuum rei memoriam. Vniuersis, et singulis presens priuilegium inspecturis, notum esse uolumus, come hauendo noi considerata la uirtù, et degne condizioni di Domino Gierolimo Fanfogna, uenuto ultimamente alla presenza nostra con gli ambasciatori della Magnifica et fidelissima Citta di Zara mandati da essa a rallegrarsi dell'assunzione nostra al Principato alle quali aggiunta la fede, et degni seruitii prestati in molte occassioni alla nostra Repubblica da questa honorata, et benemerita famiglia, habbiamo stimato conueniente far uerso questo honorato soggetto alcun segno della nostra giurisditione per maggiore eccittarlo a uirtuose operationi, et all'impiego di se medesimo nelli seruitii nostri; onde hoggi nel nostro pleno Collegio nella maggior presenza di honorati Cauallieri, et altre Nobile et degni persone quasi tutti li riti, et ceremonie, che in simili casi sogliono esser osseruati, lo habbiamo creato Caualliero impartendogli tutti li honori, liberta, et priminenze et concedendogli tutti gli priuilegi giurisdizioni et auctorita che godono tutti gli altri Cauallieri potendo usar in uirtù della presente occassione le ueste aure, li spironi, le armi et ogni altro ornamento militare, in segno delle qualle cose gli habbiamo ordinato il presente priuileggio munito col nostro solito sigillo a memoria de posterì.

Date in nostro Ducali Palatio. Die X Decembris, Indictione VII, MDCXXIII

PRILOG 6:

Prijepis povelje o imenovanju zadarskog patricija Petra Detrica kavaljerom svetoga Marka (ASV, CI: Cavalieri, b. 174, str. 154–155; 14. V. 1652.)

1652 Adi 14. Maggio

Faccio fede io Zan Antonio Carneulli Kauallier di sua Serenità si come il Serenissimo Prencipe a fatto Cauallier il Illustre, et Eccelentissimo Signor Pietro Detrico da Zara Dottor

In sopra detto affermo con giuramento.

Ad perpetuam rei memoriam.

Molti sono i meriti della famiglia Detrica Nobile di Zara, principiati sino l'anno 1414, continuati sempre con impieghi de ualorissisimi soggetti di deuotione, e fede uerso la Repubblica Nostra. Onde nelle maggior occassioni adoperatisi meritono ricompensa de gradi di uirtù, e di tutto pubblico aggradimento decorati di dignità proprie alla loro conditione, et alla pubblica continuata pienissima dilectione, come furono Simon Detrico il Kaualler che nell'acquisto di Traù fu il primo Gouvernatore di quella Città; Gregorio il sopracomito che per fatti suoi egregi merito impieghi, e prerogatiue; Zoilo che oltre il donatiuo di buona summa al pubblico mantenne a proprie spese con la fraterna a seruiggi della Repubblica cinquanta homini armati nella guerra di Puglia, et uenti due nella guerra Friulana; Zuanne pur sopracomito decorato di grado di Kualier con lettere dell'Ecclentissimo Senato, scritte a lui medesimo in armata per la disfatta di alcune fuste de Barbari; Giouanni Battista, Valerio, Aluise, e Gregorio Gouvernatori, et Capitani de caualli nelle più ardue occorenze de ultimi tempi dando successiuamente tutti ardentissimi segni del loro mai finito ossequio, senza riguardo ad alcun dispendio sino al spargimento del sangue per ben incontrar il pubblico piacimento.

Con questi tanti essempli ha in eguale forma sempre essercitato se stesso ne pubblici affari il fedelissimo Pietro Detrico Dottor, uero, et legittimo descendente di questa benemerita famiglia, con accrescimento di lode, e di tutta sodisfattione hauendo in ogni tempo fatto conoscer in se stesso l'intiero epilogo della misieratezza di tanto degni maggiori suoi. Per il che douendo a lui alcuna dimostrazione che uagli a far conoscer la stima che tiene la Repubblica Nostra di questa honoratissima famiglia, habbiamo uoluto honorare il medessimmo Signor Pietro Detrico del grado de Caualliere di San Marco, seruante tutte le cerimonie, e riti soliti e concedergli con l'auttorita nostra, non solo di usar le uesti, la cintura, la spada, li spironi d'oro, et ogni altro ornamento militare, ma di godere tutte le prerogatione, honori preminenze, gratitudini et libertà, che sono proprii et consueti de altri Cauallieri, et che alla uera militia, e dignità di Caualliero si appartengono. Douesi in ogni luogo esser per tale riconosciuto, mentre noi in segno di ciò lo accompagnamo armo col presente priuileggio munito col nostro solito sigillo a memoria de posterì, onde gli uaghli il carattere a freggio di honore per più meritare, così come stimo certi che con talmente (?) occasione di farsi conoscere deuoti suditti con immitatione de tanti benemeriti suoi primogeniti.

Data ... (*nedostaje završetak*).

PRILOG 7:

Djelomičan prijepis povelje o imenovanju zadarskog patricija Petra Fanfogne kavaljerom svetoga Marka (ASV, CI: Cavalieri, b. 174, str. 184–185; 18. XII. 1655.)

1655 Adi 18. Decembris

Faccio fede io Zan Antonio Carneulli Cauallier del Serenissimo si come il Serenissimo Prencipe hanno fatto Cauallier il Signor Pietro Fanfognia da Zara
Io Zan Antonio Carneulli sopradetto.

Ad perpetuam rei memoriam. Hauendo Domino Pietro Fanfogna Nobile della Città di Zara con segnalite attioni fatto appare (?) in ogni tempo il desiderio di fatti conoscere Illustrissimo suditto della Repubblica con imitatione de suoi maggiori et personalmente domino Simon Antonio Cauallier, Gouvernador della Città di Nona, Hierolimo che Nobile sopra la galea Zaratina morse in pubblico seruizio, Francesco Cauallier, Carlo, e Gerolimo Cauallier suo padre quelli per lungo tempo d'anni dal 1409 sino al presente con molteplici honoreuoli impieghi nella sua Patria et fedelissimi seruizii prestati alla Signoria si sono fatti ...cere degni della pubblica grazia. Comparsi sono gli attestati che confermano il merito di questa degna famiglia, e recentamente questo del sudetto Signor Pietro, il quale nella presente guerra col Turco con armamento di numerose militie, con quei impieghi di sua persona a proprie spese senza aggrauio pubblico in diuersi acquisti in Dalmazia nelle piu ... (*nedostaje završetak*).

PRILOG 8:

Prijepis povelje o imenovanju zadarskih patricija Grgura Calcine i Frane Fanfogne kavaljerima svetoga Marka (ASV, CI: Cavalieri, b. 174, str. 373–373'; 10. VIII. 1675.)

Nicolaus Sagredo Dei Gratia Dux Venetiarum
Ad perpetuam rei memoriam

All'ottime, e degne conditioni, che oltre la Nobiltà della nascita rendono illustri le persone del Dottor Gregorio Calzina, e Francesco Fanfogna, si unisse anche il merito, che riguardeuole si sono hora acquistati nel portarsi, come Ambasciatori della Magnifica e Fidelissima Città di Zara a congratularsi à nome di essa per la nostra assunzione al Principato. Da tali giusti motiui pero chiamati noi à contra distinguerli con qualche speciosa marca d'honore, et à comprobarli la cordialità dell'affetto, estima, colla quale è stata accolta l'Ambasciata medesima, e la publica predilezione uerso qualle benemerita Città; però hoggi nel nostro pien Coleggio con grande frequenza di Nobiltà, et altri degne persone li habbiamo ambidue (seruare le solite per solenità che in casi simili sono osseruate) creati per deliberationi del Senato de di 9 del corente Cauallieri di San Marco impartendogli autorità di poter portar le armi, le ueste armate, li spironi, et ogni altro ornamento militare, et appresso di godere tutti gli honori, preminenze, autorità e priuileggi, che appartengono alla uera militia, et alla dignità di Caualliere. In segno delle quali cose habbiamo ordinato, che sia loro fatto il presente priuileggio munito del nostro solito sigillo à memoria de posterì.

Die X Augusti, Inditione XIII, 1675
Lodouico Franceschi affermo.

Lovorka ČORALIĆ: ZADAR INHABITANTS – CAVALIERS OF SAINT MARK
(17th CENTURY)

Summary

In the history of the Venetian Republic *Cavalieri di San Marco* were the only knightly order and numerous Croats had the honor to serve as Venetian cavaliers. On the basis of material from the Venetian State Archive (*Archivio di Stato di Venezia*, fond: *Cancelleria inferiore: Cavalieri di San Marco, Privilegi*) the introductory part of the article describes the part played by Croats in the Venetian cavaliers. The central part of the article aims to analyze the charter of naming Zadar noblemen cavaliers of Saint Mark. The documents derive from the 17th century and the Zadar cavaliers from the families Bortolazzi, Calcina, Detrico, fanfogna, Grissogono and Rosa are discussed in chronological order. The motivation and reasons for their naming are explained in the documents in which they are promoted to Venetian knightly dignitaries. Most frequently these are individuals who excelled in the Venetian military service or were noted as ambassadors-orators of the Zadar municipality on the occasion of the inaugurating the new doge. In the end the article presents a copy of the charters of naming Zadar patricians as cavaliers of Saint Mark.

Key words: Dalmatia, Zadar, Venetian Republic, military history, social history, early Middle Ages, cavaliers of Saint Mark.